

Havlíčková Kysová, Šárka

Margita Havlíčková a dimenze času

Theatralia. 2026, vol. 29, iss. 1, Supplementum, pp. 106-108

ISBN 978-80-280-0843-7 (print); ISBN 978-80-280-0844-4 (online ; pdf)
ISSN 1803-845X (print); ISSN 2336-4548 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/TY2026-S-22>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.83925>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](#)

Access Date: 16. 04. 2026

Version: 20260410

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Margita Havlíčková a dimenze času

Šárka Havlíčková Kysová

Publikovaný text byl napsaný pro příležitost Letního teatrologického symposia v Mikulově, kde byl pronesen Šárkou Havlíčkovou Kysovou dne 26. 7. 2024. Publikujeme jej v plném znění, pouze v mírně redakčně upravené verzi.

O čase Gita přemítala často, vždy samozřejmě ve vztahu k lidskému životu. Vztah člověka k času – a vlivu času na člověka – ji myslím fascinoval. Divadlo, které celoživotně milovala, jí poskytovalo reálný i pomyslný prostor pro její úvahy, rozjímání o těchto dimenzích lidského života, duchovních dimenzích člověka.

Představit Gitinu osobnost je při zpětném pohledu možné právě prostřednictvím jejích úvah. Můžeme vyjít z jejích dvou textů. V obou najdeme hloubku a naprostou serióznost, mimochodem další dvě dimenze, veličiny či lidské vlastnosti, které byly pro Gitu zásadní.

V roce 1974 obhájila Margita, Gita, diplomovou práci s názvem „Čas v dramatu“. Její úvahy kromě jiných zásadně ovlivnil Gaston Bachelard. V návaznosti na něj uvažovala o prožívání času horizontálního jako o dimenzi, která přísluší prožívanému času, jenž plyne v jednosměrném schématu minulost – přítomnost – budoucnost (HAVLÍČKOVÁ 1974: 11). V divadle Gitu neodvratně přitahoval v Bachelardově pojetí právě čas vertikální, čas myšlenky, čas duchovní, „který se konstituuje a uplatňuje v rovině „živé reality ducha“, to jest v rovině lidské inteligence“ (HAVLÍČKOVÁ 1974: 11).

Mnozí z nás vědí, že když Gita chtěla ukončit svoji účast v debatě či konverzaci, zvedla se náhle se slovy že „odchází do (svého) osmnáctého století“, kde jí často bylo zřejmě lépe než ve století našem. Gita milovala operu a velmi často nám zpívala. Nevím, kdy se seznámila s operou z 18. století Karla Jana Loose s názvem *Česká opera o komínku od kameníků špatně vystaveném aneb Boj pantátův se zedníky*, ale připadá mi, že její libreto trefně vystihuje Gitin přístup ke světu. Gita ve své diplomce napsala, že jedině o čase můžeme říci, že trvá stále a je věčný, ale pouze „objekty a děje mají schopnost vznikat a zanikat v čase“. Zřejmě proto, když si vzpomenu na její zpěv, zní mi v hlavě právě slova z opery o komínku nakřivo postaveném.

V opeře o komínku se ocitáme v dramatické situaci, kdy zedník a jeho pomocník „špatné dílo dělají“, „když špatné materie mají“. S filozoficko-apologetickým přístupem konstatují, že „na tom světě nic stálého“. Gita zpívala pasáž, kdy oba řemeslníci promlouvají k nebohému předmětu, svému nebohému dílu: „Komínku, komínku, komínku můj, za to tě žádáme jen tro-o-šku-u stůj“.

Jsem přesvědčená, že Gitino opakované pobavení z této situace, kdy člověk úpěnlivě prosí vlastní zrovna třeba nevalné dílo, aby „chvíli vydrželo“, dokonale vystihuje její přístup k životu a odhaluje duchovní dimenzi, v níž možná jediné se – i díky divadlu, které jí právě tento přístup umožňovalo – pohybovala či nacházela: tu vertikální.

Mimochodem, ten obraz Gitina zpěvu doplňuje vzpomínka na její stoupání vzhůru po úzkém schodišti našeho domu, v němž s námi prožila svá poslední léta, do jejích komnat, no spíše dle vlastních představ zútulněného kutlochu vědkyně. Nad úzkým schodištěm se totiž repetice slova „komínku“ ve variované melodii mohla z možných prostorů našeho domku nést nejlépe – tj. náležitě se rozléhat a linout vzhůru.

V rámci těchto – zdánlivě – nesouvislých úvah si dovoluji citovat z druhého z avizovaných textů Margity Havlíčkové, dopisu řediteli Moravského zemského muzea ze dne 29. dubna 1991. Gita v něm v pěti obsáhlejších bodech vznáší argumenty proti nově instalovaným štipacím hodinám v prostorách této instituce. Margita píše:

Vážený pane řediteli,
nedomnívala jsem se, že budu někdy nucena korespondovat se svými nadřízenými v záležitostech tak velmi osobních, jako je tato. Avšak Vaše rozhodnutí instalovat v některých budovách MZM štipací hodiny [zdůrazněno autorkou] se mne dotýká tak hluboce, že m[n]ě nezbyvá, než Vám sdělit, že tuto absurdní kontrolu nemohu respektovat.

Ve zmíněných pěti bodech protiargumentů (proti štipačkám) Gita relativizuje kontrolu času, respektive ambici vedení kontrolovat čas zaměstnance – tedy: teatrologa trávícího večery v divadle, věnujícího všechen možný čas studiu literatury atp., jak to ostatně sami známe. Čas byl pro ni, jak se dozvíme hned z prvních řádků, velmi *osobní záležitostí* / dimenzí. „Hluboce“ se jí proto dotklo, když si ji jeden člověk chtěl za ostatní v jistém smyslu přisvojit a kontrolovat (jejich či „jakýkoliv“) čas. Gitina diagnóza zazněla na jaře roku 2021 – s prognózou dožití (dle průměru od stanovení diagnózy) 3–10 let.

Cituji závěrem z bodu č. 3 Margitina rozkladu stran problematiky štipaček:

Již několik dnů poté, co byly štipací hodiny v budově na Kobližné instalovány, došlo k jejich porouchání. Dostavil se opravář a hodiny opravil. [...] Asi za hodinu nato přišla za mnou paní vrátná s tím, že v hodinách vrčí a rovněž byl cítit zápach. Aby nedošlo ke zkratu, hodiny jsem vypla a nahlásila reklamaci. [...] Opravář, poté co přijal reklamaci, se zeptal, kdo má k hodinám přístup a zda nemá někdo zájem na poškození hodin. Tato absurdní otázka opraváře mě tehdy velmi rozčilila, neboť ke štipacím hodinám musí mít přístup každý, jinak

nemá smysl je instalovat. Protože jsem jednou už veřejně, jak je Vám [pane řediteli] známo, proti štípacím hodinám v MZM protestovala, [...] nemohu hodiny používat, abych se vyhla takovému nehoráznému obvinění.

Připouštím, že závěrečná věta tohoto Margitina odstavce, znějící „Doporučuji tento způsob obrany každému, koho se věc dotýká stejně jako mne.“, mi vyznívá trochu ambivalentně. Představuji si Gitu, jak panu řediteli zpívá slova libreta Loosovy opery: „Na tom světě nic věčného, nic stálého“.

Děkuji organizátorům této konference, že věnují následující blok příspěvků právě Margitě Havlíčkové. Horizontální dimenze bude trvat zhruba hodinu, a jak napsala Margita: „Říkáme, že objekt nebo děj trvá v prostoru a čase, přičemž prostor sám se projevuje skrze čas a skrze čas si jej uvědomujeme“ (HAVLÍČKOVÁ 1974: 7). Jsem potěšená, že díky těmto souvislostem můžeme Gitu pozvat – dlící v její vertikální dimenzi – opět mezi nás.

Děkuji.

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užitý na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.